

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»

Циклова комісія професійно-педагогічної підготовки

СИЛАБУС
Вибіркового освітнього компоненту
«Національно-патріотичне виховання в ЗДО»

Код дисципліни	ВК
Освітній рівень	фахова передвища освіта
Статус дисципліни	вибірковий освітній компонент
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійна програма	Дошкільна освіта
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS (90 академічних годин)
Види аудиторних занять	лекції, практичні заняття
Форми контролю	залік

Інформація про викладача

Викладач (ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)	Скрипник Ірина Вікторівна, викладач I кваліфікаційної категорії
Контактний телефон	0669103260
E-mail:	iraskrip2511@gmail.com
Профіль викладача	http://ppk.gnpu.edu.ua/29-pratsivnyky-koledzhu/615-skripnik-irina-viktorivna.html
Консультації	Середа 14.00-15.00

1. Анотація курсу

Місце освітньої компоненти (ОК) в ОПП:

ОК «Національно-патріотичне виховання в ЗДО» є вибірковою компонентою циклу професійної підготовки здобувачів освіти за ОПП «Дошкільна освіта» рівня фахової передвищої освіти. Освітній процес охоплює лекційні та практичні заняття, виконання самостійних робіт, модульних контрольних робіт та підсумковий контроль у формі заліку.

Мета навчальної дисципліни «Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку»: надати студентам цілісне уявлення про форми, методи та прийоми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Завдання навчальної: ознайомити здобувачів освіти з метою та завданнями дисципліни; вивчення специфіки ознайомлення майбутніх вихователів з особливостями здійснення національно-патріотичного виховання на заняттях; вивчити психолого-педагогічні особливості формування патріотизму у дошкільників; сформувати в здобувачів освіти уявлення про національне виховання як специфічний та унікальний феномен людства; сприяти усвідомленню сутності педагогічної культури, педагогічної етики, духовності, інтелігентності вихователя на основі аналізу історичних, культурологічних та психологопедагогічних джерел; виховання толерантного, шанобливого ставлення до культури українців та представників інших культур; формування здатності до міжкультурного спілкування; визначення лінії особистої поведінки в умовах розмаїття культур та у практиці роботи з дітьми дошкільного віку; сформувати навички застосування провідних методик виховання патріотизму в ЗДО; формувати вміння організовувати співпрацю з батьками щодо формування патріотизму.

Автономія і відповідальність: здатність адаптуватись до нових ситуацій, обґрунтовувати, приймати та реалізовувати у межах компетентності рішення; усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою поглиблення набутих та здобуття нових фахових знань в предметній галузі; відповідально ставитись до виконуваної роботи та досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики, самостійно приймати рішення і нести відповідальність за їх прийняття; демонструвати розуміння основних засад охорони праці й безпеки життєдіяльності та їх застосування.

Очікувані результати. Відповідно до Національної рамки кваліфікацій (2011) результати навчання становлять сукупність компетентностей, що виражають знання, розуміння, уміння, цінності, інші особистісні якості, які набув студент після завершення освітньої / навчальної програми або її окремого компонента. Очікувано, що після вивчення дисципліни «Національно-патріотичне виховання» студенти матимуть такі результати навчання:

Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку

освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

Інтегральна компетентність: Здатність самостійно і комплексно розв'язувати типові спеціалізовані задачі в галузі професійної діяльності, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти в типових і невизначених умовах системи дошкільної освіти, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях.

У результаті вивчення освітнього компоненту та згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти мають оволодіти загальними і спеціальними компетентностями:

Загальнопредметні компетентності:

ЗК1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Фахові компетентності:

ФК9 Здатність до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів).

ФК14 Здатність до саморозвитку та самореалізації з використанням перспективного педагогічного досвіду, освітніх інновацій у професійній діяльності.

Пререквізити:

Попередні компетентності, необхідні для вивчення освітнього компонента, формуються під час засвоєння ОК «Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка».

Програмні результати навчання:

РН8 Визначати концептуальні засади, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми дошкільного (раннього та передшкільного) віку

РН17 Формувати національно-патріотичні почуття у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, а також ціннісне ставлення до культурних надбань українського народу, повагу до представників різних національностей і культур.

РН20 Забезпечувати формування наскрізних умінь особистості дитини в різних видах діяльності в умовах закладу дошкільної освіти

Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Ноутбуки, мобільні пристрої (смартфони, планшети) з доступом до мережі Інтернет, мультимедійний проектор, доступ до електронних журналів бібліотеки; доступ до електронних бібліотечних ресурсів світу.

2. Організація навчання

Методи навчання

Словесні, наочні, пояснення педагога й організації самостійної роботи, підготовки до вивчення матеріалу, що передбачає підвищення інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; вивчення нового матеріалу; конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного інтересу; контролю й оцінки результатів навчання, опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи, організації діяльності студентів, стимулювання діяльності, наприклад, конкурси, змагання, ігри, заохочення й інші методи перевірки й оцінки знань.

Репродуктивний метод (застосування вивченого на основі зразка або правила).

Практичний метод (на перший план висувається вміння використовувати на практиці теоретичні знання, сприяє поглибленню знань і умінь, покращує якість вирішення завдань корекції та контролю, стимулює пізнавальну діяльність).

Метод проблемного викладу (використовуючи будь-які джерела й засоби перед викладом матеріалу здійснюється постановка проблеми, формулювання пізнавального завдання, розкриття системи доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, способи розв'язання поставленого завдання).

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження та виконують інші пошукові дії.

Метод проєкту (організація навчання здійснюється таким чином, що студенти, набувають знань у процесі планування та виконання практичних завдань - проєктів, що дає змогу тісно поєднувати теорію з практикою).

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин		
	денна форма		
	у тому числі		
	л	п	с.р.
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Поняття про національно-патріотичне виховання дошкільників			
Тема1. Національно-патріотичне виховання як складова освітнього процесу	2	4	4

Тема 2. Національно-патріотичне виховання дошкільників у контексті історії педагогіки.	2	4	6
Змістовий модуль 2. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в ЗДО та сім'ї			
Тема 3. Особливості національно-патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти.	2	4	6
Тема 4. Українська народна іграшка як засіб патріотичного виховання.	4	4	6
Тема 5. Народознавство як основа національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.	2	4	6
Тема 6. Методика проведення занять з народознавства.	4	4	8
Тема 7. Сімейне середовище як основа виховання громадянина патріота України.	4	4	6
Усього годин	20	28	42

3. Система оцінювання

Система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни «Національно-патріотичне виховання в ЗДО» ґрунтується на *компетентнісному підході*.

Навчальні досягнення майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, що базується на принципі коопераційної звітності, обов'язковості поточного (захист практичних робіт) та модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Форми оцінювання ОК: *усна* (захист практичних робіт у формі бесіди, доповідь з тем винесених на самостійне опрацювання, тощо); *письмова* (звіт з виконання самостійної роботи, реферат); *тестова* (за закритими тестами); *самоконтроль* (самооцінка, тощо).

Оцінювання кожного виду роботи (наявність конспекту, виконання практичних робіт, написання модульних робіт, виконання самостійної роботи, залік) студента відбувається за 4-бальною шкалою згідно критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка за 5-бальною шкалою	Критерії оцінювання
-----------------------------------	----------------------------

5	Відповідь і завдання відзначається повнотою виконання без допомоги викладача. Студент володіє узагальненими знаннями з теми заняття, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє застосовувати вивчений матеріал; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозування; уміє ставити та розв'язувати проблеми.
4	Відповідь і завдання – повні, але з деякими огріхами, виконані без допомоги викладача. Студент вільно володіє вивченим матеріалом з теми, зокрема, застосовує його на практиці; вміє аналізувати і систематизувати наукову та методичну інформацію. Використовує загальновідомі доводи у власній аргументації, здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу з теми, але потребує консультації викладача.
3	Відповідь і завдання відзначаються неповнотою виконання без допомоги викладача. Студент може зіставити, узагальнити, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; знання є достатньо повними; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних педагогічних ситуаціях. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими огріхами. Здатен на реакцію відповіді іншого студента, опрацювати матеріал самостійно.
2	Відповідь і завдання відзначаються наявністю фрагментарності виконання за консультацією викладача або під його керівництвом. Студент володіє матеріалом з теми на рівні окремих фрагментів; з допомогою викладача виконує елементарні завдання; контролює свою відповідь з декількох простих речень; здатний усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з науково-методичним джерелом, відсутні сформовані вміння та навички.

Підсумкова оцінка курсу є сумою балів, одержаних за окремі види навчальної діяльності: поточний контроль (оцінка рівня засвоєння тем для самостійного опрацювання, оцінка за виконання практичних робіт), підсумковий тестовий контроль за змістовними модулями, складання заліку.

Остаточна оцінка рівня знань складається з рейтингу з навчальної роботи, для оцінювання якої призначається 100 балів.

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Аудиторна робота			СРС	Підс. контроль
Наявність консп.	Практичні заняття	Модульний контроль		
1-10	1-14	1-2	1-2	1
*ВК: 0,05	ВК: 0,35	ВК: 0,25	ВК: 0,25	ВК: 0,1

*ВК (ваговий коефіцієнт) – числовий коефіцієнт (параметр), що відображає рівень значимості виду діяльності здобувача освіти, порівняно з іншими факторами, який впливає на

загальну кількість балів і розподіляється окремо за кожний вид роботи (сума всіх вагових коефіцієнтів дорівнює 1).

Відповідність шкал оцінювання (національної та європейської (ECTS))

Оцінка ECTS	Середньо-зважений бал, що формує інтервальну шкалу	Сума балів за 100 бальною шкалою	Національна оцінка		
A	4,51-5,00	90-100	5	зараховано	<i>Відмінно</i> - студент демонструє високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями (дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% запитань, рішення задач та вправи є правильними, демонструє знання підручників, посібників, інструкцій, проводить узагальнення і висновки, акуратно оформляє завдання, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу). Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
	5,00	100			
	4,95	99			
	4,90	98			
	4,85	97			
	4,80	96			
	4,75	95			
	4,70	94			
	4,65	93			
	4,60	92			
	4,55	91			
4,51	90				
B	4,01- 4,50	82-89	4	зараховано	<i>Добре</i> – студент демонструє достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями та навичками (володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій і розрахунків, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу). Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
	4,50	89			
	4,43	88			
	4,36	87			
	4,29	86			
	4,22	85			
	4,15	84			
	4,08	83			
4,01	82				
C	3,50-4,00	74-81	4	зараховано	<i>Добре</i> – студент демонструє середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками (володіє знаннями матеріалу, але допускає помилки у формуванні термінів, категорій і розрахунків, проте за допомогою викладача орієнтується і знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу). Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
	4,00	81			
	3,90	80			
	3,84	79			
	3,76	78			
	3,67	77			
	3,59	76			
	3,51	75			
3,50	74				

D	2,83-3,43	64-73	3	не зараховано	<p><i>Задовільно</i> – студент демонструє середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками (дає правильну відповідь не менше ніж на 64% питань, або на всі запитання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність). Студент своєчасно виконав практичні та контрольні тестові завдання по всім змістовним модулям на оцінку не менше ніж «задовільно».</p>
	3,43	73			
	3,36	72			
	3,29	71			
	3,22	70			
	3,15	69			
	3,07	68			
	3,01	67			
	3,00	66			
	2,92	65			
2,83	64				
E	2,51-2,75	60-63	3	не зараховано	<p><i>Задовільно</i> – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього (дає правильну відповідь не менше ніж на 60% питань, або на більшість запитань дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність). Студент своєчасно виконав практичні та контрольні тестові завдання по всім змістовним модулям на оцінку не менше ніж «задовільно».</p>
	2,75	63			
	2,67	62			
	2,59	61			
2,51	60				
FX	2,00-2,5	35-59	2	не зараховано	<p><i>Незадовільно</i> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни (дає правильну відповідь не менше ніж на 35% питань, або на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки. Має неповний конспект лекцій). Студент не виконав навчальне навантаження.</p>
F	0,00-1,99	1-34	2		<p><i>Незадовільно</i> – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок (дає правильні відповідь менше ніж на 35% питань, або на більшу кількість запитань дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки. Має неповний конспект лекцій). Студент не виконав навчальне навантаження.</p>

Шкала оцінювання: 4-х бальна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за 4-х бальною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно (оцінка «5»)	зараховано
82-89	B	добре (оцінка «4»)	
74-81	C		
64-73	D	задовільно (оцінка «3»)	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання (оцінка «2»)	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (оцінка «2»)	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. Політика курсу

Базується на тому, що усі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту Глухівського НПУ ім. О. Довженка, Положення про Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» та Правил внутрішнього розпорядку Коледжу, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності.

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності відповідно до «ПОЛОЖЕННЯ про забезпечення академічної доброчесності у Відокремленому структурному підрозділі «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»».

5. Інформаційне забезпечення

Список рекомендованих джерел

1. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Методист (Шкільний світ). 2014. № 11. С. 11-25.
2. Богданець-Білоskalенко Н.І. У барвистому віночку. Хрестоматія. Навч. посібник для роботи з дітьми у ДНЗ / Упор. Н. І. Богданець-Білоskalенко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. 728 с.
3. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2002. 407 с.
4. Богуш А. Національно-патріотичне виховання в українському дитячому садку. Концепція Софії Русової та сьогодення. Дошкільне виховання. 2016. № 2. С. 2–5.
5. Вороніна Т. Фольклор для наймолодших. Київ: Вид. дім «Шкільний світ», 2005.
6. Гавриш Н. Виховання національної самосвідомості дошкільнят засобами українознавства. Київ. 2010.
7. Державні та національні символи України: Матеріали для проведення занять із старшими дошкільнятами / упоряд. О. В. Гноїнська. Харків : Веста, 2011. 80 с.
8. Дроб'язко О. В. Дошкільнятам про державні символи України: інтегровані заняття. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль: Мандрівець, 2018.
9. Єпіхіна М. А., Курило Н. О. Формування основ патріотичного виховання у дошкільників засобами народознавства. Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Випуск 1 (40). С. 96- 100
10. Каплуновська О. М. Патріотичне та інтернаціональне виховання: особливості організації з дітьми дошкільного віку. Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. 2011. URL: <http://www.zoippo.zp.ua/pages/elektronnyy-zbirnyk-naukovykh-prac-zaporizkykh-oblasnoho-institutu-pislyadyployno-pedagogichnoyi-osvity>
11. <http://www.zoippo.zp.ua/pages/elektronnyy-zbirnyk-naukovykh-prac-zaporizkykh-oblasnoho-institutu-pislyadyployno-pedagogichnoyi-osvity>
12. Копилова О. П., Ткаченко В. М. Використання символів у роботі з дошкільниками. Харків: Видавництво Ранок, 2010. 112 с.
13. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л. Патріотичне виховання в ДНЗ. Харків: Вид-во Ранок. 2016. 192 с.
14. Лижник О. М. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Хмельницький заклад дошкільної освіти № 15 «Червона шапочка», 2022. 132 с.
15. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: метод. посіб. для дошк. закл. Львів: Оріяна – Нова, 2008. 208 с.
16. Луценко І. О. Моя країна – Україна. Українське народознавство для дошкільнят. Київ: Аконіт, 2008. 64 с.
17. Майор Н. С., Чаварга О. Ю. Дивосвіт народних символів та оберегів. Посібник для вихователів, музкерівників. Ужгород, 2002. 116 с.
18. Марчун О. В. Матеріали до вивчення дитячого фольклору: навч. посіб. Київ: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2010. Ч. 1. 201 с.
19. Матвієнко С.І. Специфіка патріотичного виховання у дошкільному дитинстві. Соціально-моральний розвиток і виховання дитини дошкільного віку / За заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 287с.
20. Матвієнко С.І. Методичні основи патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Соціально-моральне виховання дошкільника: навч.- метод. посіб. для студ. пед. спец. /

Укл.: О. Л. Кононко, Н. П. Пихтіна, С. І. Матвієнко, А. М. Аніщук, Л. В. Бобро, О. В. Лісовець; за заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 415 с.

21. Ніколаєнко В. М. Народознавство в дошкільному закладі: 2-6 років. Харків: Основа, 2010. 207 с. 95

22. Носачова Т., Волошина М. Патріотизм плекається в родині. Дошкільне виховання. 2016. № 6. С. 10-12.

23. Сухомлинська О. В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Дошкільне виховання. 2003. № 2. С. 3-8.

24. Український дитячий фольклор. Фольклор народів світу. Хрестоматія. Ч. І. Кіровоград: КДПУ імені Володимира Винниченка, 2015. 170 с.

25. Фоменко Е. В. Формування національної свідомості дітей. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 121 с.

Нормативні документи, освітні програми

1. [Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. та заг. ред. О.Л.Кононко. 3-тє вид., випр. Київ : Світич. 2009. 430 с.](#)

2. [Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ: Видавництво. 2012. 26 с.](#)

3. [Білан О., Возна Л., Максименко О., Овчаренко Л., Руханська Л., Самсін В. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець. 2017. 264 с.](#)

4. [Впевнений старт: Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку. Київ. 2010. 45 с.](#)

5. [Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма / Наук. кер. Крутій К.Л.Запоріжжя. 2011. 188 с.](#)

6. [Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Наук. кер. О.В.Проскура, Л.П.Кочина, В.У.Кузьменко, Н.В.Кудикіна. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2012. 272 с.](#)

7. [Закон України «Про дошкільну освіту» : за станом на 25 листопада 2017 року / Верховна Рада України. Офіц. вид. Київ : Парламентське видавництво. 2017. 31 с.](#)

Інформаційні ресурси мережі Інтернет:

1. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>